

УДК 37.016.003 – 028.31

DOI 10.18372/2786-823.1.17516

Петровська Тетяна Василівна

кандидат педагогічних наук,

директор Центру допрофесійної підготовки та обдарованої учнівської молоді

Навчально-наукового інститут розвитку освіти,

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна

center.dp_nau@ukr.net

РОЗВИТОК ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ТА УЧАСТІ У ТВОРЧИХ КОНКУРСАХ

***Анотація.** У статті висвітлено актуальну проблему розвитку образного мовлення в процесі підготовки та участі у творчих конкурсах. Розкрито вплив поетичних конкурсів на стимулювання формування образності мовлення та підтверджено ефективність проведення творчих заходів.*

***Ключові слова:** образне мовлення, розвиток, образність, сприйняття, освітній простір, творча особистість.*

***Annotation.** The article highlights the current problem of the development of figurative speech in the process of preparation and participation in creative competitions. The influence of poetry competitions on stimulating the formation of imagery speech has been revealed and the effectiveness of creative activities has been confirmed.*

***Key words:** figurative speech, development, imagery, perception, educational space, creative personality.*

Актуальність теми статті. У сучасних умовах розвитку суспільства все більше уваги приділяється розвитку комунікативних здібностей особистості. Мова – один із найголовніших засобів її самовираження. Особлива увага

приділяється володінню державною мовою, чистоті слова, популяризації української мови під час воєнного стану. Кожен, хто живе в Україні, має володіти українською мовою. Невід'ємною ознакою освіченої, усебічно розвиненої людини є висока мовленнєва культура, уміння вільно, виправдано володіти різними лінгвістичними засобами в будь-якій мовленнєвій ситуації, аргументовано висловлювати свої думки, дотримуватися правил етикету спілкування. Тому так важливо розвивати образне мовлення, використовуючи багатство української мови. Розвиток образного мовлення в процесі підготовки та участі у творчих конкурсах позитивно впливає на підвищення рівня знань з української мови та виховання національно-свідомих українців.

Мета статті - звернути особливу увагу на вплив творчих конкурсів на розвиток образного мовлення на дітей і молодь, які сприяють розвитку творчої особистості та підвищують роль української мови в освітньому процесі та в суспільстві.

Результати дослідження. Проблема розвитку образного залишається актуальною. Науковці постійно розширюють шляхи, які сприяють кращому вираженню власних думок і почуттів дітей. Особливість розвитку образності мовлення відзначають учені А. Богуш [1], Н. Гавриш [2], А. Коваль [3], Т. Окуневич [4], Н. Сіранчук [5], І. Фоміна [7] та іншими.

Процес розвитку образного мовлення залежить від вікових особливостей, психологічного розвитку, життєвого досвіду і включає активне ставлення до почутого та уважне ставлення до прочитаного. Період навчання сприятливо впливає на розвиток творчості. Образно-мовленнєві вміння, які проявляються в учнів і студентів у процесі підготовки до творчих конкурсів та у складанні власних поетичних творів – це результат мисленнєво-мовленнєвої культури.

Культура мови опирається на коло духовних запитів суспільства. Свого часу Олесь Гончар досить влучно про мову сказав: «Мова – це доля народу і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її».

Культура мовлення – це дотримання усталених норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання

мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування [6, с. 203].

Образне слово – це слово з яскраво вираженою внутрішньою формою, здатністю до гнучкості, різноманітних відтінків. Оволодіння образністю мовлення вказує на сформовані уміння вживати слова в прямому і переносному (метафоричному) значеннях, сприймати й оцінювати зображально-виражальний аспект висловлювання, відчувати емоційно-оцінні конотації слова. Ці уміння є показником загальної культури людини, її інтелектуальних здібностей. Через художній образ автор висловлює свою ідею, переконання, життєву позицію, виявляє свій погляд на сьогодення і світ.

Навчання займає значну частину життя учнів та молоді. За умов, що опанування знаннями зорієнтоване на оптимальну реалізацію їхніх можливостей, воно розвиває школярів і студентів своїм змістом.

Здатність до творчості значною мірою пов'язана з певним видом діяльності особистості. Українська мова займає все вагомішу роль у нашому житті, а отже, дає змогу дітям і молоді самореалізації в літературних конкурсах. Готуючись до таких заходів їхні учасники розвивають свої здібності та можуть проявити свої таланти. Письменницька діяльність пов'язана з новими здобутками в мовно-літературній галузі. Конкурси сприяють активізації творчості та підтримують талановитих учнів.

Один із найбільших впливів на людську свідомість має поетична мова, а цілеспрямована творча робота приносить результати. Тому щорічний Всеукраїнський поетичний конкурс «Білий голуб», який відбувається за ініціативи Навчально-наукового інституту розвитку освіти Національного авіаційного університету, сприяє розкриттю талантів та розвитку творчих особистостей учнів і студентів; стимулює їхнє художнє мислення, прагнення до загальнолюдської культури та інтелектуальної новизни; формує патріотичні почуття засобами образного слова, популяризує національне літературне надбання; виховує любов до української мови та України.

Основні завдання конкурсу полягають у сприянні всебічному розвитку творчої особистості; формуванню інтересу до образного слова; вихованню поваги до державної мови; розкриттю поетичних талантів обдарованих учнів та студентів.

Учасники конкурсу – учні й вихованці закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та позашкільної освіти, студенти закладів вищої освіти з усіх областей України. Конкурс об'єднує не тільки учнів та студентів але й талановитих педагогів, керівників літературних студій, науковців, письменників і батьків, які створюють сприятливі умови для творчості, розуміють, що творчість має вирішальне значення в розвитку здібностей та активної життєвої позиції. Учні 5-11 класів та студенти до 20-ти років – учасники конкурсу, відтворюють світобачення в можливій для їхнього віку формі.

Поетичний конкурс – це залучення дітей та молоді до творчого процесу, до творення віршів, коли рідне слово стає незамінним у процесі самовираження.

Більшість мистецьких творів, які надходять на щорічний поетичний конкурс «Білий голуб», присвячені Україні, історії мальовничого краю, містам і селам, рідному дому, батькам, маминій доброті, видатним людям, українській мові, воїнам-захисникам, які ціною власного здоров'я і життя відстоюють державу.

Сила образного слова відкриває високі можливості для розвитку творчої особистості молоді. Щоб передати зміст і знайти наймилозвучнішу риму, учні та студенти звертаються до словників, які посідають особливе місце серед книжок. Натхненні, глибокі й цікаві роздуми юних вдало оспівують рідний край, мужність, волю, дружбу, родину, єдність і силу народу, українські національні обереги, висвітлюють сьогодення та найкращі почуття.

Поетичні знахідки учасників конкурсу із багатьох областей України засвідчують і відображають літературний хист, прагнення до творчості та спонукають задуматися над доленосними питаннями життя:

– Аріна; «Хороша людина схожа на сонце»;

- Олег: «Я народився в славному селі: // Таке одне із тисяч в Україні»;
- Марія: «Голос рідного міста мені // Невгомонний приніс вітерець»;
- Злата: «Небо плаче над Україною, // Бо не хоче бачить руїною»;
- Михайло: «Слова, як гімни, стануть на папері, // Де кожна літера написана життям»;
- Валентина: «Про війну – непід'ємне каміння, // Що у серці сім років ношу»;
- Вікторія: «Радіація – гіркий полин»;
- Ольвія: «Тиша кричить, як та солена рана»;
- Єсенія: «Всесвіт мами»;
- Христина «Забуті поглядали сосни, // Гілки яких проколюють навстіж»;
- Вікторія: «Снігові пелюстки»;
- Ангеліна: «А місяць на сріблястій бричці // Мандрує небом крізь пільму»;
- Іван: «В одяг від «Кутюр» вдяглася мова»;
- Каріна: «Є люди ріки, люди потічки, // Малі джерельця і замулені криниці»;
- Ілля: «Рими стали важкі, як залізо»;
- Анастасія: «Наснився сон жовто-блакитний: // Прозоре небо, море житнє...»;
- Софія: «Мир – коли дружба, а не війна, // Мир – коли в серці і в світі весна!»;
- Ніколь: «Пишіть НОВУ історію... А час... // Немає часу плакати й мовчати...»;
- Олег: «Розплелосся вітрів павутиння»;
- Христина: «Забуті поглядали сосни, // Гілки яких проколюють навстіж»;
- Маргарита: «З ластовинням смішним на щоках, // Я поцілована сонцем»;
- Дарина: «Запалили свічки каштани у зеленій рутині днів»;
- Аліна: «Найкращий у світі наш сонячний край!».

Педагогічні систематичні спостереження переконують, що творчі конкурси сприятливо впливають на розвиток образного мовлення учнів і студентів.

Творчість стає їхньою потребою. Коли діти та підлітки готуються до мистецьких конкурсів і перебувають у творчому середовищі, у них розвиваються відповідні здібності. До творчості можна спонукати, створювати специфічні умови, які наповнять життя світлом. Спілкуючись із поезією, учні та студенти вчаться самозаглибленню й самоаналізу.

Вірші учнів та студентів є образним відображенням життя та виявом патріотичних почуттів. Поезія авторів сповнена любові до рідного краю, поваги до традицій українського народу, убоління за долю людей і Батьківщини, упевненості в завтрашньому дні й щасливому майбутньому, безмежної віри в перемогу добра та у свою країну. Творчий порив юних талантів і обдарувань надихає, звеличує та окриляє. Наведемо приклади робіт учасників конкурсу:

«І нехай твої криваві рани // Промиває, зцілює Дніпро... // Дбало перев'язує полями // Соловей, що сповіща добро!» (*Чиж Іван*); «Пишаюся я, що козацького роду! // Несу рідне слово – перлину народу. // У променях сонця, в піснях солов'я, // Купається мова, колиска моя! (*Говорун Аліна*); «З Бурсацького пів-міста на долоні // Церковні маківки, домів дахи. // Сучасне тут зустрілось із минулим // Історія вдивляється в віки.» (*Бухтіярова Марія*); Тяжкий ти шлях обрав, Василю, // Було всього: і болю й перешкод. // Випробування для людини непосильне: // Через роки пронести гімн свобод.» (*Міняйло Михайло*); «Опале листя, незважаючи на яскравий колір, // Часто навіює сум. // Розквітлі проліски символізують відродження. // Форма, колір, запах – часто не важливі.» (*Француз Вікторія*), «Коли закінчатся паперові жнива, // викрутимо з чайного дерева увесь папір, // і розпочнеться сезон кораблів, // попливемо на яхті, виструженій з латок мрій, // по лимонному морю, складеному з оригамі.» (*Крот Олег*).

Поетичні твори учасників творчих конкурсів привертають увагу ідейною спрямованістю, щирістю почуттів, переконують, що вони ставляться до літератури, як до високого мистецтва. Різноманітний і оригінальний світ поезії завжди привертає увагу великої дитячої та дорослої аудиторії читачів. Історичне минуле, непросте сьогодення й світле майбутнє червоною ниткою

пройшли через основні напрями конкурсу: літературна творчість і духовність особистості, зв'язок літературної творчості з долею українського народу та рідного краю. Художні образи спонукають дітей і молодь мислити і творити, щоб говорити розумом і серцем.

Після визначення переможців і учасників конкурсу, які вирізняються образним сприйняттям світу та відзначаються заохочувальними дипломами, відбувається літературно-мистецьке свято. На святі, яке проходить у творчій і дружній атмосфері, учасники конкурсу слухають виступи членів журі та читають власні вірші – щирі поетичні думки. Кожна зустріч учнів, студентів та майстрів пера завжди включає момент непередбачуваності. Зустрічі з відомими людьми роблять творчий світ багатшим, розширюють кругозір, по-новому відкривають життя. Зустрічаючись із письменниками, науковцями, журналістами учні та студенти відчувають високу вимогливість до друкованого, поетичного слова, щоб виносити на широку аудиторію свій творчий доробок.

Вірші переможців конкурсу за 2019-2022 роки надруковані у Всеукраїнському культурологічному просвітницькому тижневику «Слово Просвіти», у Всеукраїнській газеті для дітей «Я сам(а)», увійшли до альманахів поетичної творчості юних літераторів «Білий голуб» (електронний варіант).

Поетичні твори юних літераторів не залишають байдужих, дарують естетичну насолоду і додають усім читачам життєвої наснаги та творчого натхнення на славу Вітчизни.

Висновки. Провідну роль у розвитку образного мовлення відіграє навчально-виховний процес, окрасою якого стають творчі конкурси. Вони розглядаються як спеціально організована діяльність, яка викликає позитивні емоції і наближена до інтересів учнів та студентів. Для розвитку образного мовлення в процесі підготовки та участі у творчих конкурсах сприяє співпраця закладів загальної середньої освіти із закладами позашкільної освіти та закладами вищої освіти, які залучають учнів та студентів до різноманітних творчих заходів у сучасному освітньому просторі. Активізація творчості сприяє

розкриттю талантів дітей і молоді, стимулює розвиток творчої особистості, яка прагне змінити на краще своє життя і рідну державу.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. Київ : Слово, 2006. 304 с.

2. Гавриш Н.В. Словесна творчість як чинник особистісно орієнтованого виховання. *Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особистості* : збірник наукових праць. Київ, 2001. Кн. 2. С. 19 - 27.

3. Коваль Г.П. Зміст та дидактична структура уроку читання в початкових класах. Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. 78 с.

4. Окуневич Т.Г. Формування образності студентів-філологів у процесі професійної підготовки. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12otgppp.pdf> (дата звернення: 22.12.2022).

5. Сіранчук Н.М. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови : автореф. дис... докт. пед. наук: 13.00.02. – Київ, 2018. 39 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23437/1/%D1%81%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf> дата звернення: 22.12.2022).

6. Українська мова: енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. 750 с.

7. Фоміна І.Л. Роль образності мовлення під час навчання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2014. № 11. Том 1. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v11/v11-1/21.pdf> (дата звернення: 22.12.2022).